

Sakarya'da İşsizliğin Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Araştırma

Doç. Dr. Emel İSLAMOĞLU
Sakarya Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
ÇEKO Bölümü
emelc@sakarya.edu.tr

Özet

Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin en temel sorunlarından biri olan işsizlik, ekonomik, psikolojik ve sosyal açıdan önemli sonuçlara yol açmaktadır. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye ve Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip olan Sakarya ili için de işsizlik önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu çalışma Sakarya ilinde işsizliğin nedenlerini ve bireysel sonuçlarını ortaya koymayı amaçlamıştır. Bu amaçla yapılan anket araştırmasının bulgularında; Sakarya ilinde işsizliğin daha çok, iş alanlarının yetersiz olması, ücret düşüklüğü ve güvencesiz çalıştırmanın yaygın olması gibi talep yönlü nedenlerden kaynaklandığı görülmüştür. Sakarya'daki işsizliğin en önemli sonucunun ise ekonomik olduğu bunu psikolojik ve sosyal sorunların izlediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İşsizlik, İşsizliğin Nedenleri, İşsizliğin Bireysel Sonuçları, Sakarya.

An Investigation on The Reasons and Consequences of Unemployment in Sakarya

Abstract

Unemployment is one of the fundamental problems of both developing and developed nations and it causes significant consequences from economic, psychological and social points. Similar to other regions in the world, unemployment constitutes an important issue in the province of Sakarya which has a significant place in Turkish economy. This study aims to put forward causes and effects of unemployment in Sakarya. Survey findings of the research for this purpose reveal that unemployment in Sakarya province is mainly caused by demand side reasons such as lack of job creation, low wages and extensive unregistered work practices. The most significant effect of unemployment in Sakarya has been identified as economic problems and they are followed by psychological and social issues.

Key Words: Unemployment, Reasons of Unemployment, Individual Consequences of Unemployment, Sakarya.

Jel Classification Codes: J60, J64, J68

Giriş

Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerin en temel sorunlarından biri işsizliktir. İşsizlik, ekonomik, psikolojik ve sosyal açıdan önemli sorunlara yol açmakta ve hem kişiye hem çevresine ve hem de topluma maliyet yüklemektedir. Bu durum ülkelerin işsizlik sorunu ile mücadelede daha yoğun bir çaba içine girmelerine neden olmaktadır.

Özellikle 1980’li yıllarda küreselleşme ile birlikte işgücü piyasalarında yaşanan değişim işsizliğin artmasına neden olmuştur. Ayrıca tüm dünyada sık sık yaşanan krizler de işsizlik artışına katkıda bulunmuştur. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye işgücü piyasasında işsizlik önemli bir sorun teşkil etmekte ve işsizlikle mücadeleye yönelik politikalara özellikle son yıllarda daha ağırlık verilmektedir.

Sakarya ili ekonomisinin Türkiye ekonomisi içinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Sakarya, GSYİH’den alınan pay, sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması ve rekabetçilik gücü açısından Türkiye illeri arasında üst sıralarda yer almaktadır.

Ülkemizin genel sorunu olan işsizlik sorunu Sakarya ili için de önemli bir sorundur. Sakarya ilindeki işsizlik oranı ile Türkiye genel işsizlik oranı arasında ise önemli bir fark bulunmamaktadır.

Bu çalışma işsizliğin nedenlerini ve sonuçlarını Sakarya ili özelinde incelemeyi amaçlamaktadır. İşsizlerin özelliklerini, işsizliğin neden ve sonuçlarını tespit etmek, işsizlere yönelik gerekli politikaların oluşturulması ve uygulanması açısından önemlidir. Ayrıca Türkiye ekonomisi içerisinde önemli bir yere sahip olan Sakarya ilindeki işsizliği incelemek, Türkiye için önemli bir örnek teşkil edecektir.

Çalışmanın ilk bölümünde işsizlik ve nedenlerinden bahsedilecek, daha sonra işsizliğin bireysel sonuçları anlatılacak ve son olarak da Sakarya ilinde işsizlere yönelik yapılan araştırmanın sonuçları analiz edilecektir.

1. İşsizliğin Nedenleri ve Türkiye’deki Görünümü

1980’li yıllarda küreselleşmenin beraberinde getirdiği acımasız rekabet olgusu ve artan özelleştirme uygulamaları işsizliğin yükselmesine neden olmuştur. Bu süreç, güçsüz işletmelerin kapanmasına neden olmuş, büyük şirketlerin yatırımlarını işgücünün ucuz olduğu ülkelere kaydırması bazı unsurlarla birlikte işsizliği arttırmıştır. Yine bu süreçte işsizliğin yapısal bir hal alması özellikle gençlerin işsizlik oranlarının giderek yükselmesine neden olmuştur (Korkmaz ve Mağiroğulları, 2007: 13). Ayrıca tüm dünyada sık sık yaşanan krizler de işsizlik artışına katkıda bulunmuştur.

İşsizlik; açık ve gizli işsizlik olmak üzere iki farklı gruba ayrılmaktadır. Gizli işsizlik, nitelik itibari ile diğer işsizlik türlerinden farklılık göstermektedir. Gizli işsizlik, işçinin/işçilerin bir işletmeyi veya ekonomik sektörü terk ettiğinde toplam çıktı miktarında bir değişme olmaması durumunu ifade etmektedir (Lordoğlu ve Özkaplan, 2003: 401). Gizli

işsizliğin karakteristik özellikleri gelir düşüklüğü, becerilerin tam olarak kullanılmayışı ve düşük verimliliklidir. Gizli işsizlik özellikle tarım kesimi ve kamu kesiminde yoğun olarak görülmektedir (Biçerli, 2009: 438). Açık işsizliği nedenlerine göre; friksiyonel işsizlik, yapısal işsizlik, konjonktürel işsizlik, mevsimlik işsizlik ve teknolojik işsizlik olmak üzere beş başlık altında ele almak mümkündür.

Friksiyonel işsizlik, dinamik bir ekonomide sürekli olarak oluşan işgücü piyasasındaki kısa süreli yer ve iş değişimlerinin bir sonucudur (Sapsford ve Tzannatos, 1993: 386). Geçici işsizliğin nedeni, ya yeni bir işe geçiş sürecidir ya da piyasadaki açık işler konusundaki bilgi eksikliğidir. Geçici işsizlik, emek mobilitesinin doğal bir sonucudur. Bir ekonomide geçici işsizliğin sıfır olması, emek mobilitesinin de sıfıra düşmesi anlamına gelecektir ki, bu durum emek faktörünün üretim kolları arasında optimal dağılımına engel olacağından ekonomik açıdan pek tercih edilmeyecektir. Bu bakımdan geçici işsizlik, diğer işsizlik türlerinin aksine, ekonomiye sadece maliyet yüklememekte; önemli bir ekonomik fayda da sağlamaktadır (Gündoğan ve Biçerli, 2003: 206).

Yapısal işsizlik friksiyonel işsizlikten daha uzun süreli ve çözümünü daha zor olan bir işsizlik türüdür (Sapsford ve Tzannatos, 1993: 386). Yapısal işsizlik, belirli bir alanda arz edilen beceriler ile talep edilen beceriler arasındaki uyumsuzluk veya arzın ve talep edilen işçilerin farklı yerlerde olması dolayısıyla ortaya çıkan dengesizlik sonucu oluşur (Ehrenberg and Smith, 1997: 576). Başka bir ifadeyle işgücü piyasalarında açık işler ile iş arayanların aynı anda mevcut olmamaları ve bir araya gelememeleri ile oluşan işsizliğe yapısal işsizlik denmektedir (Biçerli, 2009: 448).

Konjonktürel işsizlik, toplam talepteki azalma sonucu ortaya çıkmaktadır (Ehrenberg ve Smith, 1997: 584). Yani konjonktürel işsizlikte sorun, piyasada yeterince iş olmamasıdır. Konjonktürel işsizlik, ekonominin genişleme dönemlerinde toplam talep ve üretimdeki artışa bağlı olarak düşmektedir. Ekonominin daralma (resesyonist) dönemlerinde ise toplam talepteki daralmanın üretim ve satışları olumsuz etkilemesi ve dolayısıyla istihdamında azalması sonucu konjonktürel işsizlik artmaktadır (Biçerli, 2009: 453).

Mevsimlik işsizlik, yılın belirli zamanlarında ekonominin belli sektörlerinde ekonomik faaliyetin daha düşük düzeylerde gerçekleşmesinin bir sonucudur (Sapsford ve Tzannatos, 1993: 386). Mevsimlik işsizliğin genel olarak iki sebebi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, hava şartları ve mevsim değişimleri sonucu üretimde meydana gelen aksamalardır. İkincisi ise, mevsim koşulları ve değişimleri sonucu bazı mal ve hizmetlerin talebinde ortaya çıkan düşüşlerdir (Gündoğan ve Biçerli, 2003: 208).

Bazı iktisatçılar tarafından yapısal işsizliğin parçası olarak incelenen teknolojik işsizlik, insan gücü yerine makine ikame edilmesinden, üretimde yeni teknoloji ve tekniklerin uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Üretimde özellikle otomasyona dayalı yüksek teknolojilerin kullanılması istihdamda

daralma meydana getirecek ve işsizlik yaşanacaktır (Korkmaz ve Mağiroğulları, 2007: 36).

İşsizliği iradi ve gayri iradi işsizlik şeklinde ayırmak da mümkündür. Genellikle subjektif unsurların rol oynadığı iradi işsizlik, işçinin cari ücretlerle, çalışma koşulları, vasıf ve yeteneğine uygun bulmadığı işte çalışmak istememesinden dolayı meydana gelir (Saver, 1971:4). Gayri iradi işsizlik ise kişinin isteyerek işsiz durumuna düşmemesi ve cari ücret düzeyine ve iş koşullarına razı olsa dahi iş bulamaması halinde ortaya çıkan işsizliktir (Gül ve diğ., 2009: 18).

İşsizliğin nedenlerine baktıktan sonra Türkiye'deki görünümünü incelediğimizde; öncelikle tüm dünyada olduğu gibi Türkiye işgücü piyasasında da yüksek işsizlik oranlarının önemli bir sorun olduğu görülmektedir. Türkiye'de 2004 yılından 2008'e kadar %10'lar seviyesinde gerçekleşen işsizlik oranları, 2008 yılında artış göstererek %11 düzeyine çıkmıştır. Türkiye'nin 2009 yılı işsizlik oranı ise % 14 seviyesinde gerçekleşmiştir. İşsizlik oranındaki bu artışta yaşanan 2008 küresel ekonomik krizin etkisinin olduğu açıktır. Ancak 2010 yılının ilk yarısında ekonomik faaliyetlerin öngörülenin üzerinde artış göstermesi, belirsizliklerin azalması ve istihdamın artırılmasına yönelik alınan tedbirler ile birlikte istihdam olanağı artmış ve işsizlik oranı da azalmıştır (TOBB, 2011: 16). 2010 yılı işsizlik oranı %11,9, 2011 yılında %9,8, 2012 yılında %9,2 ve 2013 yılında ise %9,7 seviyesinde gerçekleşmiştir (TÜİK, 2014a).

Türkiye'de işsizliğin en önemli özelliği yapısal bir nitelik taşımasıdır. 1950'li yıllardan itibaren kırdan kente göç süreci, tarım dışında istihdam yaratılması gerekliliğini beraberinde getirmiş ancak kırdan kente göç eden işgücünün niteliğinin düşük olması ve Türkiye'de sanayinin yeterince gelişmemesi istihdamı olumsuz yönde etkilemiştir (Tatlıdil ve Xanthacou, 2002). Kalkınmanın neredeyse kaçınılmaz bir sonucu olarak tarımdaki istihdam düşmekte, ancak diğer sektörlerdeki istihdam artışı bu düşüşü telafi etmeye yetmemektedir (World Bank, 2006).

Türkiye'de gelir düzeyinin düşük olması iç talebi düşürerek toplam talep yetersizliğinden kaynaklanan (konjonktürel) işsizliğe de neden olmaktadır. Bunlara ilave olarak, günümüzde yaşanmakta olan işsizliğin teknolojik gelişme ve çalışma yaşamında esneklikle bağlantılı bir sorun olduğu görülmektedir (Ataman, 2006: 96-97).

Türkiye'de işsizliğin daha çok kentlerde ve genç yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye'de 2013 yılı itibariyle genç işsizlik oranı %18,7 ile genel işsizlik oranının neredeyse iki katıdır. Aynı yılda kentteki genç işsizliğin oranı %21,2 iken kırdaki bu oran %13,7'dir (TÜİK, 2014a). Köyden kente göç işsizliğin kentlerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır (İŞKUR, 2009: 31). Kırdan kente yönelik göçe katılan nüfusun genç, dinamik yaş grubu içinde yer alması, eğitim düzeyi düşük, kentsel sektörün talep ettiği bilgi ve beceriden yoksunluk genç işsizlik oranlarını yükseltmektedir. Eğitim

ve mesleki bilgi ve beceriden yoksun genç nüfusun istihdamı da zorlaşmaktadır (Tatlıdil ve Xanthacou, 2002: 10).

Türkiye'de son yıllarda yüksek bir büyüme yaşanmasına rağmen işsizlik azalmamış, istihdam yaratılamamıştır (Ataman, 2006: 94; Kesici, 2010). Oysaki Türkiye'de çalışma çağındaki nüfus ve işgücü her yıl artış göstermekte ancak bu artışa paralel iş yaratılamamaktadır.

Ayrıca yüksek işgücü maliyeti, Türkiye'deki işsizliğin artmasında önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Ay, 2012).

Sonuç olarak, Türkiye'deki mevcut işsizliğin nedenlerine genel olarak bakıldığında daha çok yapısal ve konjonktürel nedenlerin etkin olduğu görülmektedir. Özellikle Türkiye'de sık sık yaşanan krizler ve ekonomideki belirsizlikler istihdamı olumsuz etkilemekte ve işsizlik sorununu ağırlaştırmaktadır (Ataman, 2006: 96-97).

2. İşsizliğin Bireysel Sonuçları ve Türkiye'deki Görünümü

İşsizlik olgusu, öncelikli ve tahribatı en ağır etkilerini ekonomik olarak göstermekte ve söz konusu bu ekonomik tahribatlar da beraberinde önemli derecede sosyal ve psikolojik sorunları getirmektedir. Çalışmak, bir gelir güvencesi anlamına geldiğine göre, işsizlik olgusu da her şeyden önce bir gelir kaybı anlamına gelmektedir (Murat ve Şahin, 2011: 35).

İşsizliğin kişi ve toplum açısından ekonomik sonuçları olduğu gibi, işsiz kalan kişiler ve onların aileleri üzerinde psikolojik ve sosyal bir takım etkileri olmaktadır. Yapılan araştırmalar, işsizlikle; boşanmalar, alkol ve uyuşturucu kullanımı, suç işleme, intihar gibi sosyal rahatsızlıklar ve sağlık sorunları yaşanması arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir (Güney, 2009: 152).

İşsizlikle birlikte gelirin kaybedilmesi psikolojik yıkım sürecini başlatmakta ve zaman içerisinde yoksullaşma süreci ağırlaşmaktadır. Bu durum fiziksel ve ruhsal sağlığın bozulmasına da neden olmakta ve özgüven kaybı yaşanmaktadır. İşsizlik süresi daha da uzadığında yaşanan sorunlar daha büyümekte ve güven, ümit, cesaret gibi değerler yanında yetenek, bilgi ve beceri gibi değerlerinde kaybı gündeme gelmektedir. Özgüvenini yitirmeye başlayan ve pek çok sorunu da beraberinde yaşayan işsizler, kendilerinden ve toplumdaki kaçmanın bir yolu olarak kahvehane veya birahane gibi mekanlara sıklıkla gitmeye başlamaktadırlar (Yılmaz ve diğ., 2004: 170-179).

Yapılan araştırmalar da işsiz kalan bireylerin kaygı düzeylerinin yükseldiği, kendilerine olan güvenlerini kaybettikleri, depresif duyguların arttığı, özsaygılarının zedelendiği (Linn ve diğ., 1985; Prussia ve diğ., 1993) umutsuzluk, çaresizlik yaşadıkları, içine kapandıkları ve yalnızlık duygusuna kapıldıkları tespit edilmiştir. İşsizlikle birlikte bireyin ailenin geçimini sağlayan kişi rolü sona ermektedir. Ayrıca işsizliğin, zaman duygusunun ve buna bağlı düzen algısını kaybetme, sosyal açıdan dışlanmışlıkla karşı karşıya kalma, iş ortamındaki ve sosyal çevredeki sosyal ilişkilerden yoksun

kalma, işe yarama ve topluma yararlı olma duygusunun kaybı gibi sorunlara yol açtığı görülmüştür (Tınar, 1996: 105-108).

İşsizlikle birlikte iş ortamından ve sosyal ilişkilerinden yoksun kalan birey, kendini önemli bir boşluk içinde hissetmeye başlayacaktır. Bu durum bireyi toplumdan kopmaya ve izole olmaya, sosyal ilişkilerden kaçmaya, hatta eski iş arkadaşlarıyla bile görüşmemeye itecektir. Ayrıca birey aileye karşı rolünü ve otoritesini de kaybetmeye başlayacaktır (Kumaş, 2001: 122-123). Bu durum aile içinde geçimsizliklere ve boşanmalara neden olabilecektir.

Antalya ilinde gerçekleştirilen ve işsizliğin bireyler üzerindeki etkilerini ölçmeyi amaçlayan çalışmanın sonucunda (Çizel ve diğ., 2011), işsizlik süresi ile parasal sıkıntı arasında pozitif bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. İşsizlik süresince erkeklerin psikolojik sıkıntılarının kadınlara göre daha fazla olduğu ve bu sonucun Türk toplumunun kültürel özellikleriyle ilişkili olabileceği belirtilmiştir. Ayrıca parasal sıkıntılarının erkeklerin psikolojik sağlığını kadınlara göre daha fazla etkilediği de tespit edilmiştir.

Yine Antalya'da yapılan bir araştırma sonuçlarına göre (Mütevellioglu ve Çizel, 2010); işsizlerin işsizlik sonucu en çok yakındıkları konunun, maddi zorluklar başlığı altında değerlendirilen sıkıntılar olduğu görülmüştür. İkinci sırada psikolojik sıkıntılar yer almıştır. İşsizler psikolojik sıkıntı başlığı altında, sıkıntı-stres, mutsuzluk, ruhsal çöküntü/psikolojik rahatsızlık, kendisini değersiz hissetme, aile içi kavga ve huzursuzluktan söz etmiştir.

İşsizliğin psiko-sosyal sonuçları ve çalışma yaşamı değerlerini tespit etmeye yönelik olarak İzmir'de gerçekleştirilen çalışmasının sonuçlarında (Kumaş 2001); işsizlerde işsiz olmanın yarattığı duygular sıralamasında ilk sırayı stres almakta, ardından moral bozukluğu ve kaygı gelmektedir.

İşsizlerin karşılaştıkları psiko-sosyal sonuçlar ve cinsiyete göre psiko-sosyal sonuçların algılanmasındaki farklılıkların incelendiği bir çalışmanın sonucunda da; işsizlik sürecinde işsizlerin karşılaştığı; sosyal, ekonomik, fizyolojik ve psikolojik durumlar dolayısıyla işsizlerin güç koşullar içinde yaşamını sürdürdüklerini göstermiştir. Araştırma kapsamındaki işsizlerin büyük bir çoğunluğunun depresyonlu olduğu, ancak kadınlara göre erkek işsizlerin daha depresyonlu buldukları saptanmıştır (Yüksel, 2003).

İşsizlerin bireyler üzerindeki etkisi ortaya koymayı amaçlayan bir başka çalışmanın araştırma sonuçlarında ise; işsizliğin erkekler ve kadınlar üzerindeki etki düzeyinin farklı olduğu ve erkeklerin daha şiddetli etkilendiği ortaya konulmuştur. Özellikle geçindirmek zorunda olduğu ailesi olanlarda etkinin daha büyük olduğu görülmüştür. Yaş açısından; işsizliğin gençler açısından etkisi ve sonuçlarının daha büyük olduğu ve bu durumun gelecek yaşamlarında daha güvensiz bir anlayışın yerleşmesine, sorumluluk alma isteği ve becerisinin azalabilmesine ve güven duygularının önemli bir yara almasına yol açabileceği ifade edilmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça işsizlik sonucu yaşanan sıkıntının arttığı ve bunda eğitilmiş bireylerin beklenti düzeyleri ve yaşam standartlarının yüksekliğinin etkili olduğu belirtilmiştir (Yılmaz ve diğ., 2004).

3. Sakarya İlinde Bir Alan Araştırması

3.1. Amaç, Kapsam ve Yöntem

Tüm ülkede olduğu gibi Sakarya ilinde de işsizlik önemli bir sorundur. 2013 yılı itibariyle Türkiye genel işsizlik oranı %9,7 iken, Sakarya ili işsizlik oranı %9,4 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2014a; TÜİK, 2014b). Görüldüğü üzere Sakarya ilindeki işsizlik oranı ile Türkiye genel işsizlik oranı arasında önemli bir fark bulunmamaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Sakarya ilindeki işsizliğin nedenlerini ve sonuçlarını ortaya koymak ve ilin gelecekte işsizliğe yönelik doğru politika oluşturmasında karar alıcılara yardımcı olmaktır. İşsizlerin özelliklerini ve sorunlarını tespit etmek işsizlere yönelik gerekli politikaların oluşturulması ve uygulanması açısından önemlidir.

Bu çalışmada Sakarya ili işgücü piyasasının arz tarafını oluşturan işsizlere anket çalışması yapılmıştır. İşsizler anket araştırmasının evrenini ise İŞKUR Sakarya İl Müdürlüğü'ne 2011 yılı Kasım sonu itibariyle kayıtlı 25.118 işsiz (İŞKUR, 2011), örneklemini ise tesadüfi yöntemle seçilmiş 383 kişi oluşturmaktadır. İşsizler anket araştırmasının örneklem sayılarının tespitinde evreni temsil eden %5 anlamlılık düzeyindeki minimum sayı esas alınmıştır.

Gerek işyerleri gerekse işsizler araştırmasında elde edilen veriler SPSS 15.0 istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir.

3.2. Araştırma Bulguları

3.2.1. İşsizlerin Genel Özellikleri

Aşağıda işsizlerin genel özelliklerine ilişkin bulgular ortaya konacaktır.

Araştırma yapılan işsizlerin yaş grupları dağılımı incelendiğinde; işsizler arasında 25-34 yaş arası işsizlerin oranı %46,7, 15-24 yaş arası işsizlerin oranı %30,3, 35-44 yaş arası işsizlerin oranı %19,3'tür. 45-54 ve 55-64 yaş aralığındaki işsizlerin oranı ise çok düşüktür. Bu sonuçlar araştırmaya katılan işsizlerin büyük çoğunluğunun 15-34 yaş arası işsizlerden oluştuğunu göstermektedir. Bu yaş grubu işgücü piyasasına katılmanın en fazla olduğu, genç ve dinamik bir yaş aralığıdır.

Tablo 1. İşsizlerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Yaş Grupları	Sayı	Yüzde
15-24	116	30,3
25 -34	179	46,7
35-44	74	19,3
45-54	12	3,1
55-64	2	0,5
Toplam	383	100

Araştırma kapsamındaki işsizlerin yarısından fazlasını (%55,9) erkekler oluşturmaktadır. Kadın işsizlerin oranı ise %44,1'dir.

Tablo 2. İşsizlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Erkek	214	55,9
Kadın	169	44,1
Toplam	383	100

Aşağıdaki şekilden de görüleceği gibi araştırmaya katılan işsizler arasında en yüksek oranı (%38,6) ilköğretim mezunları oluşturmakta, bunu lise/dengi lise mezunları, meslek lisesi mezunları ve yüksekokul mezunları takip etmektedir. Bununla birlikte araştırma kapsamındaki işsizler arasında lisans ve yüksek lisans mezunlarının oranı çok düşüktür. Bu sonuçlar göstermektedir ki Sakarya ilinde eğitim düzeyi arttıkça işsizlik oranı düşmektedir.

Tablo 3. İşsizlerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Okur-yazar değil	2	0,5
Okur-yazar	13	3,4
İlköğretim	148	38,6
Lise/Dengi okul	90	23,5
Meslek Lisesi	55	14,4
Meslek Yüksekokulu	45	11,7
Fakülte/Y.Okul	28	7,3
Yüksek Lisans	2	0,5
Toplam	383	100

Araştırma kapsamındaki işsizlerin %53'ü evli, %40,5'i bekar. Boşanmış, eşi ölmüş ve ayrı yaşayanların oranı ise çok düşüktür.

Tablo 4. İşsizlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	Yüzde
Bekar	155	40,5
Evli	203	53,0
Eşi ölmüş	2	0,5
Boşanmış	20	5,2
Ayrı yaşıyor	3	0,8
Toplam	383	100

İşsizlerin ikamet durumlarına bakıldığında, işsizlerin önemli bir oranının (%36,6) kiracı olduğu görülmektedir. Ev sahibi olanların oranı ise %27,4'tür. Ayrıca işsizlerin %29,5'i ailesinin yanında ikamet etmektedir.

Tablo 5. İşsizlerin İkamet Durumlarına Göre Dağılımı

İkamet Durumu	Sayı	Yüzde
Ev Sahibi	105	27,4
Kiracı	140	36,6
Aile yanında	113	29,5
Akraba yanında	6	1,6
Diğer	19	5,0
Toplam	383	100

Araştırma kapsamındaki işsizlerin işsizlik süreleri incelendiğinde; 1-3 aydır işsizlerin oranı %44,4 iken, 4-6 aydır işsizlerin oranı %20,1 ve 24 aydan uzun süredir işsiz olanların oranı ise %17,5'tir. Bilindiği gibi 1 yıl ve daha uzun süreli işsizliğe uzun süreli işsizlik denmektedir. Dolayısıyla Sakarya ilinde araştırmaya katılan işsizlerin büyük bir çoğunluğu uzun süreli işsiz değillerdir.

Tablo 6. İşsizlerin İşsizlik Sürelerine Göre Dağılımı

İşsizlik Süreleri	Sayı	Yüzde
1-3 Ay	170	44,4
4-6 Ay	77	20,1
7-12 Ay	36	9,4
13-18 Ay	18	4,7
19-24 Ay	15	3,9
24 aydan fazla	67	17,5
Toplam	383	100

3.2.2. Sakarya'daki İşsizlerin İşsizliğin Nedenleri İle İlgili Görüşleri

Sakarya'da işsizliğin nedenlerini ortaya çıkarmak amacıyla ankete katılan işsizlere "Sizce ilinizdeki işsizliğin nedeni nedir?" şeklinde açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. İşsizlerin bu soruya verdikleri cevaplar gruplandırıldığında arz yönlü, talep yönlü ve işgücü piyasasının işleyişinden kaynaklanan olmak üzere üç temel nedenin olduğu görülmüştür. İşsizliğin nedenin talep yönlü olduğunu söyleyenlerin sayısı en fazladır. Bunu arz yönlü nedenler izlemektedir. Talep yönlü nedenler arasında iş alanlarının yetersiz olması birinci sırada, ücret düşüklüğü ikinci sırada ve güvencesiz çalıştırmanın yaygın olması üçüncü sırada yer almaktadır. Ayrıca torpil ve adam kayırmanın fazla olması, çalışma koşullarının olumsuzluğu, yeni mezunlara fırsat verilmemesi, kurumsallaşmış firmaların azlığı ve kadınlar için iş imkanlarının az olması diğer talep yönlü nedenler arasındadır. Arz yönlü nedenlere bakıldığında ise; iş beğenmeme ilk sırada, eğitilmiş eleman yetersizliği ikinci sırada ve mesleki eğitimin yetersiz olması ise üçüncü sırada yer almaktadır. Deneyimli eleman yetersizliği, kahvehanelerin fazla olması ve tembellik, dış göçlerin fazla olması, kadınların çalışması ve genç nüfusun fazla olması diğer arz yönlü nedenler arasında ifade edilmektedir. İş arayanla işçi arayanın eşleşmemesi işgücü piyasasının işleyişinden kaynaklanan sorunlar arasında yer almaktadır. Burada arz yönlü nedenler

arasında iş beğenmemenin ilk sırada yer alması dikkat çekicidir. Bu durum Sakarya’da işsizlerin önemli bir bölümünün iradi olarak işsiz olduklarını göstermektedir.

Tablo 7. Sizce ilinizdeki işsizliğin nedeni nedir?

NEDENLER	SAYI
Arz yönlü nedenler	
Deneyimli eleman yetersizliği	16
Eğitilmiş eleman yetersizliği	33
Dış göçlerin fazla olması	8
Genç nüfusun artması	5
İş beğenmeme	39
Kadınların çalışması	6
Kahvehanelerin fazla olması ve tembellik	10
Mesleki eğitimin yetersiz olması	19
Toplam	146
Talep yönlü nedenler	
Yeni mezunlara fırsat verilmemesi	6
Torpil ve adam kayırmanın fazla olması	13
Güvencesiz çalıştırmanın yaygın olması	18
Kurumsallaşmış firmaların azlığı	4
Kadınlar için iş imkanlarının az olması	3
İş alanlarının yetersiz olması	95
Çalışma koşullarının olumsuzluğu	8
Ücret düşüklüğü	36
Toplam	185
İşgücü piyasasının işleyişinden kaynaklanan nedenler	
İş arayanla işçi arayanın eşleşmemesi	12
Toplam	12
Sınıflandırılmayan	50

3.2.3. Sakarya’daki İşsizlerin İşsizliğin Sonuçları İle İlgili Görüşleri

Sakarya’da işsizliğin sonuçlarını ortaya koymak için sorulan “Sizce işsizliğin en kötü tarafı nedir?” sorusuna, ankete katılan işsizlerin verdikleri cevaplar üçlü bir sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bu sınıflandırma sonucunda işsizliğin en önemli etkisinin ekonomik olduğu bunu psikolojik ve sosyal sorunların izlediği görülmektedir. Ekonomik sorunlar arasında da maddi sıkıntı ifadesini kullananların sayısı en fazladır. Bunu geçim sıkıntısı diyenler izlemektedir. Bunların dışında ekonomik sorunlar içinde başkasına muhtaç olma ve ekonomik özgürlüğü kaybetme yer almaktadır. Psikolojik sorunlara bakıldığında ise sırasıyla; psikolojik bunalım, kendini değersiz ve işe yaramaz hissetme, özgüven kaybı, huzursuzluk, gelecek kaygısı, mutsuzluk, manevi çöküntü, karamsarlık, stres ve tembellik sorunları ifade edilmektedir. Son olarak sosyal sorunlar arasında ise en çok sosyal güvencesizlik ifade edilmekte, bunu aile sorunları, toplumsal baskı, boşta gezmek, evlenememek, evde oturmak ve yuva yıkılması izlemektedir.

Tablo 8. Sizce işsizliğin en kötü tarafı nedir?

İFADELER	SAYI
Ekonomik Sorunlar	
Maddi sıkıntı	60
Geçim sıkıntısı	42
Başkasına muhtaç olma	21
Ekonomik özgürlüğü kaybetme	11
Toplam	134
Psikolojik Sorunlar	
Psikolojik bunalım	19
Özgüven kaybı	16
Manevi çöküntü	10
Kendini değersiz ve işe yaramaz hissetme	17
Karamsarlık	7
Huzursuzluk	14
Gelecek kaygısı	11
Stres	7
Tembellik	6
Çaresizlik	5
Mutsuzluk	11
Toplam	123
Sosyal Sorunlar	
Yuva yıkılması	5
Aile sorunları	13
Evlenememek	8
Toplumsal baskı	10
Sosyal güvencesizlik	14
Düzensiz yaşam	6
Boşta gezmek	9
Evde oturmak	7
Toplam	72
Sınıflandırılmayan	54

3.2.4. Sakarya'daki İşsizlerin İşsizlikle Mücadelede Yapılması Gerekenler ile İlgili Görüşleri

Araştırma kapsamındaki işsizlerin işsizlik sorununun çözümü için beklentilerine yönelik bulgular incelendiğinde; işsizlerin en çok yeni iş alanlarının açılması ve daha çok iş imkanı sağlanmasını istedikleri görülmektedir. Bunu kişilere hak ettiği ücretin verilmesi izlemektedir. Üçüncü sırada ise mesleki eğitim kurslarının ve özellikle iş garantili kursların artırılması yer almaktadır. Ayrıca işsizler işsizliğin çözümü için, iş güvencesinin artırılması, danışmanlık hizmetlerinin artırılması, işsizlik ödemelerinin artırılması, asgari ücretin altında ücret verilmemesi, eğitime göre iş sağlanması, İŞKUR'un hizmetleri ile ilgili tanıtım faaliyetlerini arttırması, asgari ücretin yoksulluk sınırının üzerine çekilmesi, kişilerin ilgi alanlarının ve becerilerinin dikkate alınması, işsizliğe daha çok önem verilmesi, özürllülere yönelik iş sahalarının açılması ve işgücü eğitiminde

özel sektör desteğinin alınması gibi beklentilere de sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 9. İşsizlerin İşsizlik Sorununun Çözümü İçin Beklentileri

İŞSİZLERİN BEKLENTİLERİ	SAYI
Mesleki eğitim kurslarının ve özellikle iş garantili kursların artırılması	36
Asgari ücretin yoksulluk sınırının üzerine çekilmesi	12
Yeni iş alanlarının açılması ve daha çok iş imkanı sağlanması	73
İŞKUR'un hizmetleri ile ilgili tanıtım faaliyetlerini arttırması	13
Eğitime göre iş sağlanması	15
Emekliliği dolanların emekli edilmesi	10
Asgari ücretin altında ücret verilmemesi	17
Özrümlülere yönelik iş sahalarının açılması	7
Kişilere hak ettiği ücret verilmesi	53
Kişilerin ilgi alanlarının ve becerilerinin dikkate alınması	10
İş güvencesinin arttırılması	29
İşgücü eğitiminde özel sektör desteğinin alınması	7
İşsizliğe daha çok önem verilmesi	9
İşsizlik ödemelerinin arttırılması	18
Danışmanlık hizmetlerinin arttırılması	19
Sınıflandırılmayan	51

Sonuç

Küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan değişimler işgücü piyasalarını da önemli derecede etkilemiş ve tüm dünyada işsizlik sorununun giderek arttığı gözlenmiştir. Tüm dünyada olduğu gibi gerek Türkiye gerekse Türkiye ekonomisi içinde önemli bir yeri olan Sakarya ili için de işsizlik önemli bir sorun teşkil etmektedir.

Sakarya ilinde işsizliğin nedenlerini ve bireysel sonuçlarını ortaya koymaya yönelik yapılan araştırmanın sonuçları incelendiğinde; araştırmaya katılan işsizlerin büyük çoğunluğunun 35 yaş altı işsizlerden ve işsizlerin yarısından fazlasının da erkeklerden oluştuğu tespit edilmiştir.

Araştırmaya katılan işsizlerin içinde en çok ilköğretim mezunları bulunmakta, bunu lise/dengi lise mezunları, meslek lisesi mezunları ve yüksekokul mezunları takip etmektedir. Sakarya'da araştırmaya katılan işsizlerin büyük bir çoğunluğunun işsizliği kısa sürelidir.

Yapılan araştırma neticesinde; Sakarya ilinde işsizliğin daha çok talep yönlü nedenlerden kaynaklandığı görülmekte ve bunu arz yönlü nedenler izlemektedir. Talep yönlü nedenler arasında iş alanlarının yetersiz olması birinci sırada, ücret düşüklüğü ikinci sırada ve güvencesiz çalıştırmanın yaygın olması üçüncü sırada yer almaktadır. Arz yönlü nedenlere bakıldığında ise; iş beğenmeme ilk sırada, eğitilmiş eleman yetersizliği ikinci sırada ve mesleki eğitimin yetersiz olması ise üçüncü sırada yer almaktadır. İş arayanla işçi arayanın eşleşmemesi işgücü piyasasının işleyişinden kaynaklanan sorunlar arasında yer almaktadır. Burada arz yönlü nedenler

arasında iş beğenmemenin ilk sırada yer alması Sakarya'da işsizlerin önemli bir bölümünün iradi olarak işsiz olduklarını göstermektedir.

Sakarya'da işsizliğin sonuçları ile ilgili bulgular incelendiğinde; işsizliğin en önemli etkisinin ekonomik olduğu bunu psikolojik ve sosyal sorunların izlediği görülmektedir. Ekonomik sorunlar arasında da maddi sıkıntı ifadesini kullananların sayısı en fazladır. Bunu geçim sıkıntısı diyenler izlemektedir. Bunların dışında ekonomik sorunlar için de başkasına muhtaç olma ve ekonomik özgürlüğü kaybetme yer almaktadır. Psikolojik sorunlara bakıldığında ise sırasıyla; psikolojik bunalım, kendini değersiz ve işe yaramaz hissetme, özgüven kaybı, huzursuzluk, gelecek kaygısı, mutsuzluk, manevî çöküntü, karamsarlık, stres ve tembellik sorunları ifade edilmektedir. Son olarak sosyal sorunlar arasında ise en çok sosyal güvencesizlik ifade edilmekte, bunu aile sorunları, toplumsal baskı, boşta gezmek, evlenememek, evde oturmak ve yuva yıkılması izlemektedir.

Sakarya'da araştırma kapsamındaki işsizlerin, işsizlik sorunun çözümü için en çok yeni iş alanlarının açılması ve daha çok iş imkanı sağlanmasını istedikleri görülmektedir. Bunu, kişilere hak ettiği ücretin verilmesi ve mesleki eğitim kurslarının ve özellikle iş garantili kursların artırılması izlemektedir. Ayrıca işsizler işsizliğin çözümü için, iş güvencesinin artırılması, danışmanlık hizmetlerinin artırılması, işsizlik ödemelerinin artırılması, asgari ücretin altında ücret verilmemesi, eğitime göre iş sağlanması, İŞKUR'un hizmetleri ile ilgili tanıtım faaliyetlerini artırması, asgari ücretin yoksulluk sınırının üzerine çekilmesi, kişilerin ilgi alanlarının ve becerilerinin dikkate alınması, işsizliğe daha çok önem verilmesi, özürllülere yönelik iş sahalarının açılması ve işgücü eğitiminde özel sektör desteğinin alınması gibi beklentilere de sahip oldukları görülmektedir.

Sonuç olarak tüm ülkede olduğu gibi Sakarya ilinde de işsizlik sorunu önemli boyutlardadır. Sakarya ilinin genç nüfusu da dikkate alındığında yeni iş imkanlarının bir an önce yaratılması gerekmektedir. Sakarya ilinde düşük ücretin ve güvencesizliğin önemli bir sorun olduğu açıktır. Bu doğrultuda işyerlerinin denetimlerinin artırılması ve bu konuda gerekli tedbirlerin alınması gereklidir. Ayrıca mesleki eğitim kurslarının ilin yerel ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılması önemlidir. İşsizlikle mücadeleye yönelik politika ve programlarının planlanması ve uygulanmasında özel sektör, diğer kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarından da gerekli desteğin alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ataman, Berrin Ceylan (2006); “Türkiye’de 2000-2005 Dönemi İşsizlik Üzerine Tartışmalar”, *İktisat İşletme ve Finans Dergisi*, Yıl: 21, Sayı: 239, Şubat, s. 93-107.
- Ay, Sema (2012), “Türkiye’de İşsizliğin Nedenleri: İstihdam Politikaları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Yönetim ve Ekonomi, Celal Bayar Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:9, Sayı:2, s. 321-341.
- Bıçerli, M. Kemal (2009), *Çalışma Ekonomisi*, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Çizel, Rabia Bato, Cem Oktay Güzeller ve Nergis Mütevellioğlu (2011), “İşsizliğin Psikolojik Sonuçları: Antalya Örneği”, *Çalışma İlişkileri Dergisi*, Temmuz 2011, Cilt:2 Sayı:1, s. 26-41.
- Ehrenberg, Ronald G. ve Robert S. Smith, (1997), *Modern Labor Economics: Theory and Public Policy*, 6th Edition, Addison-Wesley, Boston.
- Gül, Ekrem, Aykut Ekinci ve Serkan Konya (2009), *Türkiye’de İstihdam Politikaları: Yapısal Bir Analiz*, Ekin Basım Yayım, Bursa.
- Gündoğan, Naci ve M. Kemal Bıçerli (2003), *Çalışma Ekonomisi*, Açıköğretim Fakültesi Yayınları, Eskişehir.
- Güney, Alptekin (2009), “İşsizlik, Nedenleri, Sonuçları ve Mücadele Yöntemleri”, *Kamu-İş Dergisi*, Cilt:10, Sayı: 4, s. 135-160.
- İŞKUR (2009), *İŞKUR 5. Genel Kurul Çalışma Raporu*, Kasım 2009, Ankara.
- İŞKUR (2011), *İŞKUR Verileri*, İŞKUR Sakarya İl Müdürlüğü, Sakarya.
- Kesici, M. Rauf (2010), “Türkiye Ekonomisinin Yüksek Büyüme Evresinde İstihdam ve İşsizlik”, *İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 3, s. 7-26.
- Korkmaz, Adem ve Adnan Mağiroğulları (2007), *İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları –Türkiye ve AB Ülkeleri-*, Ekin Basım Yayım, Bursa.
- Kumaş, Handan, (2001), *İşsizliğin Psiko-Sosyal Boyutu ve Çalışma Yaşamına İlişkin Değerler Üzerindeki Etkileri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Lordoğlu, Kuvvet ve Nurcan Özkaplan (2003), *Çalışma İktisadi*, Der Yayınları, İstanbul.
- Murat, Sedat ve Levent Şahin (2011), “Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik”, *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, Prof. Dr. Mustafa Erkal'a Armağan Özel Sayı: 2, Sayı: 44.
- Mütevellioğlu, Nergis ve Rabia Bato Çizel, (2010), “İşsizlik ve Sosyal Haklar: Bir Alan Araştırmasının Bulguları”, *II. Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Kasım 2010, Petrol-İş Yayını 113, s. 279-299.
- Prussia, G. E., Kinicki, A. J. Bracker, J. S. (1993), “Psychological and Behavioral Consequences of Job Loss: A Covariance Structure

- Analysis Using Weiner’s (1985)”, *Attribution Model. Journal of Applied Psychology*. Vol: 78(3).
- Linn, M.W, R. Sandifer, and S. Stein. (1985), “Effects of Unemployment on Mental and Physical Health”, *American Journal of Public Health*, Vol. 75, No. 5, pp. 502-506.
- Sapsford, David ve Zafiris Tzannatos (1993), *The Economics of The Labour Market*, Published by Palgrave Macmillan, UK.
- Saver, Ertan Ziver (1971), *İşsizliği Tazmin Edici Politikalar ve İşsizlik Sigortası*, DPT Yayını, No: DPT: 1067-SPD: 232, Ankara.
- Tatlıldil, Ercan ve Yota Xanthacou (2002), “Türk İşgücünün Yapısı ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları”, *Ege Akademik Bakış*, Cilt: 2, Sayı 2, İzmir, ss. 1-14.
- Tınar, M. Yaşar (1996), *Çalışma Psikolojisi*, Necdet Bükey Matbaacılık, İzmir.
- TOBB (2011), *Ekonomik Rapor 2010*, TOBB Yayını, Ankara.
- TÜİK (2014a), *Hanehalkı İşgücü İstatistikleri*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- TÜİK (2014b), *İllere Göre Temel İşgücü İstatistikleri*, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- World Bank (2006), *Turkey Labor Market Study*, April 14, 2006, Document of the World Bank.
- Yılmaz, Tuncay, Fatma Fidan ve Veli Karataş (2004), “İşsizliğin Sosyo-Psikolojik Sonuçları: Sosyo-Demografik Özelliklere Göre Bireylerin Tutumları, Bir Alan Araştırması”, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı:48, s. 163-184.
- Yüksel, İhsan (2003), “İşsizliğin Psiko-Sosyal Sonuçlarının İncelenmesi (Ankara Örneği)”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:4, Sayı:2, s. 21-39.